

การศึกษาวิเคราะห์เมืองอุทงในฐานะประวัติศาสตร์

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

AN ANALYTICAL STUDY OF U-THONG CITY AS A HISTORY OF BUDDHIST PROPAGATION

พระครูโสภณวีรานุวัตร¹, พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์², พระครูสิริพุทธศาสตร์³

Phrakhru Sophonweeranuwat¹, Phrakhru Wiboonjetianurak², Phrakhru Siribuddhisart³,

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีน้อย เนตรพระ⁴, และเอกมงคล เพ็ชรวงษ์⁵

Phrakhru Baidika Sakdanal Netphra⁴, and Aekmongkol Phetchawong⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ¹⁻⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College¹⁻⁵

E-mail: sombat.srn@mcu.ac.th

ได้รับบทความ: 4 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 12 มิถุนายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในเมืองอุทง 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอุทง 3) เพื่อศึกษาร่องรอยทางพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี(อุทง)จากหลักฐานทางศิลปกรรม

ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อุทง) ตามเอกสารปัจจุบันเชื่อได้ว่า เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 แต่ตามหลักฐานโบราณคดี ทั้งประติมากรรม สถาปัตยกรรมและจารึกพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-10 ทั้งทางบกและทางทะเลนั้น พระพุทธศาสนาเมื่อเข้ามาแล้วได้หยั่งรากลึกลงในจิตใจของประชาชนที่นับถืออย่างมั่นคง ก่อให้เกิดการสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมอันดีงาม ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันตรงบริเวณเมืองโบราณอุทง ซึ่งรุ่งเรืองมากอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะเป็นของตนเองในชื่อ “ศิลปะทวารวดี” มีศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายไปสู่เมืองอุทงและอื่นๆ นั้น ได้ทิ้งร่องรอยไว้ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม เช่น ซากสถูปธรรมจักรศิลา พระเจดีย์ พระพิมพ์ พระพุทธรูป ตลอดจนหลักฐานจารึกเกี่ยวกับกิจกรรมใน

พระพุทศาศนา ทสาคัญและเป้นทแพรหลายในสมยอุทอง จารฤกคาคา เย ธมมา ทวใจ พระพุทศาศนา อรฤยสัจ 4 ปฏฤจสมุปบาท เป้นอาทฤ ล้วนแต่เป้นเครฤงยฤนยรรองรอยตาง ๆ ซฤ้ทให้เห็น ถึงความเจรฤจรุงเรฤงของพระพุทศาศนา ศรฤทธา ปญญา ตลอดจนความซฤใจในพระพุทศาศนาของ ชาวพุทศได้เป้นอยางดี

คําสําคัญ: การศฤษาประวัตศาศตร, เมฤงอุทอง, เเผยแผ่พระพุทศาศนา

Abstract

According to this research is an integrated and provided the objectives as following as; 1) To be purposed of the studying of the Buddhist as U-Tlong ancient town 2) To be purposed of the influence of Buddhism for U-Tlong ancient town 3) To be purposed of the studying of the Artistic evidence of Buddhism in U-Tlong ancient town. The results of the studying has showed up for the Buddhism was spread over all around to the Theravada's Ancient town (U-Tlong) as mentioned to the current document placed. It was entered into this land since the 3rd of the BC century, however, an archeological evidence were involved to the both of Architecture and Inscriptions sculptures. The propagation of Buddhism was entered into the Centuries between 8-10 as both impact to the Land and Sea. Please let me explain to you as well as we have well known about the Buddhism. It was entered between the inner of their heart and went into their minds of the people, it was so beautiful and wonderful respect such as arts, culture and traditions. It has been started from the past till the present at U-Tlong ancient town. Over that time, it was so wealthy and prosperous during the 11th-16th century. It was own an artistic underneath of the "Theravada's Art", it has been of the heart of Theravada Buddhism presented at so many places as following as the Chao-Praya river, Taa-Chean river and Mae-Klong river. From now on, the guiding principles at the heart of Buddhism are influence to U-Tlong and the others town. They had left over as an architecture and sculpture, for example of the Dharma Church, the Pagodas, the Buddha images, as well as inscriptions on the principles of Buddhism. As we had discussed previously of the Buddhism, it had gone through the U-Tlong ancient town period, the highest level of Buddhist Dhamma and Ariya-Sat 4. As a testimony to the various signs were indicated

of the prosperity, wealthy and wisdom of the principles at the heart of Buddhism, they are understanding of the heart Theravada Buddhism very well.

Keywords: Analytical Study history, U-THONG City, Buddhism propagation

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก และเป็นศาสนาประจำชาติไทย มาเป็นเวลาช้านาน มีอิทธิพลต่อโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยมากที่สุด ในปัจจุบันประเทศไทย นับว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในโลก เนื่องจาก เป็นที่ตั้งขององค์การการพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีหลักคำสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานที แห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่ เพียงแค่เป็นปรัชญา หรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้าน ตลอดมา ทุกยุค ทุกสมัยชนชาติไทยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศ ได้นับถือพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประเพณี หรือการดำรงชีวิตของคนไทย (พิฑูร มลิวัดย์ และไสว มาลาทอง, 2542)

ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาอิทธิพล ร่องรอยของพระพุทธศาสนา รูปร่างหน้าของวิถีชีวิตของชาติไทย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้กล่าวไว้ว่า “ความเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชาติเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น เพราะประวัติศาสตร์ทำให้เราได้ว่า ลักษณะเฉพาะของสังคมของเราได้พัฒนาบนพื้นฐานของอะไร”(วินัย พงศ์ศรีเพียร,ดร, 2543) ดังนั้น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นอกจากจะเป็นการแสวงหาความหมายที่แฝงอยู่ในเหตุการณ์ของอดีตแล้ว ยังได้เรียนรู้ วิธีการบันทึกของนักประวัติศาสตร์ ในแต่ละยุค รู้ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการสร้างองค์ความรู้ ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนสมัยเมืองอุทองโบราณช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 – 15

จะเห็นได้ว่า จากตำนานหรือเอกสารทางศาสนากล่าวไว้ว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตสายที่ 8 โดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ (วิ.อ.(บาลี), 1/58/83), (มหาวิ.ส.(บาลี), 1/6/82) ไทยเชื่อว่าได้แก่จังหวัดนครปฐมและอุทอง ส่วนพม่าก็เชื่อว่าเมืองสะเทิม (พระธรรมปฎก, 2554) แล้วประดิษฐานพระพุทธศาสนาจนเป็นปึกแผ่นแพร่หลาย แต่ความสืบเนื่องแห่งพระพุทธศาสนาก็ดูเหมือนจะเลือนลางไป สมัยก่อนพุทธกาลชาวอินเดียได้เดินทางมาค้าขายกับสุวรรณภูมิอยู่เสมอและ

เข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากและเผยแพร่วัฒนธรรมแก่ชาวพื้นเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้วและด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาไม่มีความรังเกียจลัทธิอื่นใดที่ร่วมสมัยในที่ต่างๆ ดังนั้นจึงมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเดินทางเข้าสู่ดินแดนแหลมอินโดจีนเป็นจำนวนมาก (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2515)

จากการศึกษาค้นคว้าสมัยปัจจุบันทำให้ทราบว่า คนสมัยทวารวดีมีการผสมผสานอยู่ร่วมกันหลายเผ่าพันธุ์ และมีความสัมพันธ์กันในด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมกุญแจที่จะไขไปสู่ความกระจ่างแห่งความประวัติศาสตร์จากการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม จึงเกิดลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมทวารวดีที่เนื่องในพระพุทธศาสนาขึ้น เหตุที่พระพุทธศาสนามีรากฐานมาจากวัฒนธรรมอินเดียได้ถูกเลือกรับและปรับเข้าเป็นแก่นหลักของบ้านเมืองจนกลายเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทางสังคมและคติความเชื่อต่างๆ

ประเทศไทยถึงเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่อดีตแต่การจัดสมัยทางประวัติศาสตร์ก็นับเพียงสมัยสุโขทัยลงมา จึงทำให้การศึกษาความจริงขาดหาย หากพิจารณาให้ดีจะพบว่า ถ้าไม่มีอดีตจะมีปัจจุบันได้อย่างไรกัน ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ที่ไหนตามเอกสารที่นักวิชาการได้ค้นคว้าเผยแพร่มานานใหญ่ลงความเห็นว่า ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาน่าจะได้แก่ทวารวดี(อุททอง) อยู่บริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เพราะได้พบหลักฐานสำคัญมากกว่าแหล่งอื่นรวมทั้งมีที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการรับอารยธรรมจากภายนอก หลักฐานทางโบราณคดีที่ทำให้นักวิชาการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับศูนย์กลางของทวารวดี ไว้ 3 แห่ง คือ **เมืองอุททอง เมืองนครปฐมและเมืองลพบุรี** " (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2547)

โดยเฉพาะ เมืองอุททองจะเห็นได้ว่า อุททองเมืองโบราณ เป็นต้นกำเนิดประวัติศาสตร์อารยธรรมสุวรรณภูมิ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบลอุททอง อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี เนื้อที่ 38.16 ตารางกิโลเมตร มีหลักฐานทางโบราณคดีที่สันนิษฐานได้ว่า เคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดีและเป็นศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก่อนจะหลอมรวมเป็นชาติไทยในปัจจุบัน ในพื้นที่ดินแดนสุวรรณภูมิให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น “เมืองอุททองเป็นเมืองเก่า” (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2509) มีนักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าเมืองหลวงของรัฐทวารวดีน่าจะอยู่ที่เมืองอุททอง เพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลวปุระ” ที่อุททอง โดยสันนิษฐานว่า (Boeles, J.J, 1967) ในขณะที่อุททองเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตกหรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของรัฐทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถานและหลักฐานเอกสารต่างๆ รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจนจารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วย

นอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้ว เมืองอุททองโบราณน่าจะมีบทบาทเป็นเมืองท่าสำคัญในสมัยทวารวดีอีกด้วย เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลและมีทางน้ำเข้าออกต่อกับฝั่งทะเลโดยตรง

ได้ อีกรั้งยังได้พบโบราณวัตถุประเภทตราประทับดินเผา ซึ่เป็นของติดตัวพ่อค้าชาวอินเดียในสมัยหลังคุปตะ (พุทธศตวรรษที 12-14) เป็นจำนวนมากในบริเวณเมืองอุทองโบราณและในบริเวณใกล้เคียง ตราประทับทีแสดงถึงบทบาทด้านการค้าของเมืองนี คือ ตราประทับดินเผารูปเรือ (จิราจกกล, 2510) และตราประทับ 2 หน้า รูปคชลักษณ์ เมืองอุทองยังมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาศนา ดังได้พบหลักฐานด้านศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาศนาจำนวนมากสำหรับโบราณสถานทีสำคัญ เช่น พบ ศีลาธรรมจักร จำนวนมากประมาณ 30 กว่า วง บางวงมี ศีลารูปกวางหมอบ ประกอบอยู่และยังได้พบ พระพุทธรูป ตลอดจนพระพิมพ์จำนวนมาก

จากหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะด้านโบราณคดีรวมด้านจารึกอาจนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่า เมืองอุทอง น่าจะมีบทบาทเป็นเมืองหลวงหรือศูนย์กลางของรัฐทวารวดีในยุคแรก รวมพุทธศตวรรษที 9-13 (ผาสุข อินทรารุช, 2542) สำหรับเมืองอุทองนั้นนักโบราณคดีได้พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับอินเดีย ตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที 3-5) (ชิน อยู่ดี, 2509: 43-50) และมีบทบาทเด่นชัดมากในสมัยอินโด-โรมันของอินเดีย (พุทธศตวรรษที 6-9) และทีเมืองอุทองนีเอง ทีพ่อค้าชาวพุทธจากลุ่มแม่น้ำกฤษณา ได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย และตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยอินโด-โรมัน และได้นำเอาพุทธศาศนาจากศูนย์กลางพุทธศาศนาในอินเดียได้ ทีอยู่ใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ศาคตวาหนะ (พุทธศตวรรษที 4-8) และสืบต่อด้วยราชวงศ์อิททวาคุ (พุทธศตวรรษที 8-10) ซึ่มีศูนย์กลางงานศิลปกรรมเนื่องในศาศนาอยู่ทีเมืองอมราวดีและเมืองนาคารชุน โภณทะเข้ามาเผยแพร่ให้ชุมชนโบราณทีเมืองอุทอง ดังได้พบประติมากรรม ดินเผารูปพุทธสาวก 3 องค์ ถือบาตร ห่มจีวร ห่มคลุม ตามแบบนิยมของศิลปะแบบอมราวดี และประติมากรรมปูนปั้นรูปพระพุทธรูปนาคปรก ซึ่ประทับนั่งขัดพระบาทหลวมๆ ตามแบบศิลปะแบบอมราวดี (Boisselier, J. Murthy, K. K. 1977: 1-10)

ดังนั้น เมืองอุทองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณทีเจริญรุ่งสืบต่อมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาศนาทีเก่าแก่ทีสุดของรัฐทวารวดี มีนักปราชญ์หลายท่าน ได้กล่าวถึงคามมีอยู่ของเมืองโบราณต่าง ๆ เช่น ทักษณิ-อินทโยธา เสนอวา (ทักษณิ อินทโยธา, 2534 : 14) แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและด้ามขวานทองได้เกิดมีชุมชนขึ้น ตั้งแต่สมัยพุทธกาลหรือ ก่อนนั้น เมื่อกว่า 2,000 ปมาแล้ว เช่น เมืองนครชัยศรี, เมืองพงตึก, เมืองอุทอง, เมืองคูบัว, เมืองศรีมโหสถ, เมืองไชยาและเมืองดินแดง เป็นต้น

ยังมีปัญหาข้อมูลไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับเรื่องชนชาติของชาวทวารวดี(อุทอง)อีกจำนวนมาก บางลุ่มสันนิษฐานว่า เป็นพวกมอญด้วยเหตุผล คือ (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2542) (1) มีการพบจารึกภาษามอญทีลพบุรี จารึกด้วยอักษรที เกาประมาณพุทธศตวรรษที 13-14 จารึกทีเสา 8 เหลี่ยม ซึ่มีบัวหัวเสาเหมือนทีนครปฐม (2) พระนางจามเทวีย้ายจากลพบุรีได้ครองทริภุญชัยในพุทธศตวรรษที

13 นนั้ป็นแจ้หญงมอญ และ (3) ยอรศ เซเศสได้อ่านจารกซงพทที่วัดโพธิ์ร้ง ทนศรปฐมและน้าไปเผยแพรที่ปารีส ใน พ.ศ.2495 ก็นนบสนุนวาทวารวดี(อู่ทอง)ป็นอาณาจกรมอญ

ปญหาเรอองศูนยกลางของอาณาจกรทวารวดี ก็นมีความเห็นไปตาง ๆ แตนนกษศการ สวนวนใหญเห็นว่ ศูนยกลางของทวารวดีนน้จะอยู่บรเวณภาคกลางตอนลางของประเทศไทย เพราะมการค้พบหลักฐานสําคัญ ๆ มากกว่แหล่อื่น ตลอดถงมทที่ตั้งอยู่ในทําเลอันเหมาะสมในการทตตอและรับอารยธรรมจากโลกภายนอกได อยางไรก็ตามแนนนกษศการสวนวนใหญจะมความเห็นดงกลวตางกัน

แตจากหลักฐานทางโบราณคตทมนนกษศการ ตั้งขอสมมตฐานเกอวกศูนยกลางของอาณาจกรทวารวดีไว 3 แหงดว้กันคอ เมืองอู่ทอง เมืองนครปฐม(นครชัยศรี) และเมืองลพบุรี (ศกค้ชัย สายสิงห, 2554) เรอองราวความเป็นมาเกอวกศูนยกลางของพระพุทธศศศนาในอาณาจกรทวารวดีคอ เมืองอู่ทอง ป็นเรอองที่นาศกษาอยางยง สถาณการณ พระพุทธศศศนาในชวงแรกเข้มาและเผยแผ่ มกําเนตอทธพลร่องรอยและพัฒนาการมาอยางไร และในสมยตอมมาอถอยางไรบ้าง ยงคงป็นเรอองทําทายและรอการศกษาค้นคว้าเพมเติมอยู่เสมอ

ในสวนวนของประวัตศศศตรเมืองอู่ทองในการเผยแผ่พระพุทธศศศนานนั้ ยงมมการศกษาวจย โดยตรงหรือจะมกน้อยมาก สวนวนมากป็นการศกษาวจยเชงประวัตศศศตรดํานอื่น ๆ เชงโบราณคตและการขุด คนหาหลักฐานเพออยนย่น ถงความมออยู่ของกลุมชุมชนในอดีต ศกษา อตตลคณขงเมืองอู่ทอง การท่องเทอวของเมืองอู่ทองป็นต่น เทาณนั้ทําให้การศกษาเรอองราวของพระพุทธศศศนาในชวงดงกลวขาดตอนไป ปจจุบันดมนนกประวัตศศศตรและนกโบราณคต ทําการสํารวจขุดค้ พบขอมูลใหม ๆ เชง ล่าสุดมคณะโบราณคต ไดทําการวจยไดผลารขุดค้ทางโบราณคตที่เนนพลบลาชัย ป 2560 จํานวนมาก ทําใหสามารถทราบความเป็นมาและสถาณการณของพระพุทธศศศนาในเหตุการณดงกลวไดตช้ช่น เพยงแตเรอองราวดงกลว ป็นการนําเสนอที่ยงกระจตกระจายกันอยู่มไดกลวตอเนอองกัน เพราะตางคนตางศกษาค้นคว้าทําใหประวัตศศศตรไมตอเนอองเทาที่ควร

งานวจยนนั้ ฝว้วจยไดศกษาวิเคราะห์ขอมูลเอกสาร ทกกลวถง ประวัตศศศตร การเข้มาในการเผยแผ่ของพระพุทธศศศนาสมยทวารวดี(อู่ทอง)ในแผ่นดินไทย จากเอกสารตางๆ เชง คัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถถถา วรณกรรม พระพุทธศศศนาในล้งกา พมา ลํานนาและลํานชาง ตลอดถงงานค้คว้าของนกประวัตศศศตรและนกโบราณคต ทไดศกษาวิเคราะห์เกอวกศูนยกลางของสมยทวารวดี(อู่ทอง) รวมทงการวิเคราะห์ขอมูลทางดํานศลปกรรมว มมีความเกอวของกันมากน้อยเพยงใด เสนอผลารวจยตอไป ซงจะกอใหเกตองคความรูใหมเกอวกศูนยกลางของประวัตศศศตรกําเนตการเข้มาในการเผยแผ่พระพุทธศศศนาสูเมืองอู่ทอง ตลอดถงร่องรอยและอทธพลดํานตางๆ ทไดรับจากพระพุทธศศศนาทจะ

อำนวยความสะดวกต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองอุทอง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ที่ขาดหายไปอันนำมาเพื่อจะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี(อุทอง)
- เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอุทอง
- เพื่อศึกษาร่องรอยทางพระพุทธศาสนาในเมืองอุทองจากหลักฐานทางศิลปกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเป็นการศึกษา เอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่นรวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา หลักฐานทางโบราณคดี ตลอดถึง วรรณกรรมประเทศศรีลังกา วรรณกรรมล้านนา ลานช้าง และวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. แนวทางการค้นคว้าการวิจัย โดยอาศัยหลัก 3 ประการดังนี้ 1) หลักฐานอันดับ 1 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างหรือสร้างขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้น คือโบราณวัตถุสถาน จารึก และโบราณวัตถุในภาคเอเชียอาคเนย์ ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในพุทธศาสนา ศิลปกรรม ประติมากรรม โบราณสถาน ในสวนของจารึกจะวิเคราะห์ข้อความในจารึกตามที่นักปราชญ์แปลและวิเคราะห์ไว้, และศึกษาข้อมูลจากการสังเกต พูดคุยกับ นักวิชาการทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์บางท่าน เพียงเพื่อเป็นแนวคิดในการนำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องเป็นรูปธรรมมากขึ้นนั้น ๆ 2) หลักฐานอันดับ 2 ได้แก่ หลักฐานที่สร้างสร้างขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นล่วงไปแล้ว ได้แก่ ตำนาน พงศาวดาร สังคยวงศ์ หรือจดหมายเหตุพื้นเมืองต่าง ๆ ที่แต่งหรือรวบรวมขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้ว เป็นเวลาหลายร้อยปี และตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมือง ที่มีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานเพื่อพิสูจน์คำกล่าวในตำนานหรือจดหมายเหตุพื้นเมือง 3) หลักฐานอันดับ 3 ได้แก่ วรรณกรรมหรือหนังสือต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนขึ้นในสมัยปัจจุบัน โดยพิจารณาที่หลักฐานอันควรเชื่อถือ และใช้วิจารณ์อย่างเหมาะสม โดยปราศจากอคติ

- รวบรวมข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวในข้อ.1 ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- ศึกษาวิเคราะห์ สรุปและสังเคราะห์ข้อมูล
- เรียบเรียง นำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งจากหลักฐานข้อมูลเอกสารและหลักฐานด้านโบราณคดีได้อื่น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจที่เป็นผลการวิจัย 4 ประการ ดังนี้

1) ได้ทราบว่ ดินแดนทีเป็นประเทศไทยทุกวันนี้มีพัฒนาการมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ พัฒนาการผ่านอาณาจักรพูนัน จนกระทั่งเข้าสู่สมัยทวารวดีเป็นสมัยประวัติศาสตร์ของประเทศไทยทีมีหลักฐานทั้งเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดีและเจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา การเมืองการปกครอง โดยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดีย

2) ได้ทราบถึงกำเนิดและการเข้ามาของพระพุทธศาสนาทีแพร่หลายเขามายังบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้จากหลักฐานเอกสารยืนยันความเจริญแพร่หลายของพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพุทธศตวรรษที 3 มีการแพร่หลายเข้ามาของพระพุทธศาสนาอีกหลายระรอกด้วยกันทีปรากฏหลักฐานในสมัยก่อนทวารวดีเล็กน้อย คือพุทธศตวรรษที 9-10 เป็นต้นและพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองสูงสุด ในช่วงพุทธศตวรรษที 11-16 : ซึ่เป็นสมัยทวารวดี(อุทอง)

3) ได้ทราบว่ พระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี (อุทอง) นั้นเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และได้อำนวยความสะดวกและความสุขความเจริญแก่ประชาชนทีตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทีเป็นประเทศไทยได้อย่างดีซึ่ ได้นำชาวประชาให้เข้าถึงความสุขตามลำดับ ทีควรได้ เห็นได้จากหลักฐานทีเป็นจารึกหลักธรรมระดับต่าง ๆ ในทุกส่วนเป็นเครื่องยืนยันว่ ประชาชนมีความสุขและความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ่ ก่อให้เกิดอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีความเจริญด้านต่าง ๆ และส่งทอดสู่สมัยสุโขทัยสมัยต่อมาอย่างงดงาม

4) ได้ทราบร่องรอยแห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ความแพร่หลายของวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบทวารวดี(อุทอง) และประชาชนชาวพุทธมีความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ่ซึ่ยิ่งกว่าสมัยใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย และบรรดาจารึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำบุญ การจารึกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาตลอดจนซากพุทธเจดีย์จำนวนมากมาย ล้วนเป็นหลักฐานทีแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยทวารวดี ได้เป็นอย่างดี และเป็นต้นแบบทางศิลปวัฒนธรรมให้กับสุโขทัยและสมัยต่อมา

เมื่อสรุปการศึกษาวิเคราะห์การเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมสู่เมืองอุทอง และปริณทลตามลำดับเหตุการณ์ยุค แต่ละพ.ศ. ได้ดังนี้

1) 4,000 ปีมาแล้ว ตรงกับยุคหินใหม่ เริ่มมีผู้คนกระจายตัวอยู่ทางตอนบนของ จ. สุพรรณบุรีปัจจุบัน คือบริเวณ อ.ด่านช้าง อ.หนองราชวัตร และพื้นที่ข้างเคียง ที่ตั้งอยู่ในเขต จ. กาญจนบุรีปัจจุบัน

2) 2,500 ปีมาแล้ว ตรงกับยุคเหล็ก ผู้คนจากชุมชนบริเวณตอนบนของ จ.สุพรรณบุรี ปัจจุบันเคลื่อนย้ายลงมาทางตอนล่างบริเวณ อ.ดอนเจดีย์ ศรีประจันต์เมืองสุพรรณ และอุทองในกลุ่ม น้ำทวน-จรเข้สามพัน และลุ่มน้ำท่าว่า-ท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีชุมชนกลุ่มนี้จะพัฒนาเป็น บ้านเมืองในวัฒนธรรมแบบทวารวดี

3) 2,000 ปีมาแล้ว ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำทวน-จรเข้สามพัน และลุ่มน้ำท่าว่า-ท่าจีน หรือ แม่น้ำสุพรรณบุรีซึ่งมีอุทองเป็นเมืองศูนย์กลาง เริ่มมีการติดต่อกับภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกอย่างเข้มข้น มีการพบโบราณวัตถุนำเข้ามาจากวัฒนธรรมภายนอกเป็นจำนวนมาก

4) 1,500 ปีมาแล้ว อุทองยอมรับวัฒนธรรมศาสนาพุทธ-พราหมณ์จากชมพูทวีป เริ่มมี การสร้างรูปเคารพ และศาสนสถานในศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์

5) 1,300 ปีมาแล้ว คูน้ำล้อมรอบเมืองอุทองมีรูปร่างเป็นอย่างไรที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

6) 1,000 ปีมาแล้ว เมืองอุทองลดความสำคัญลง แต่ไม่ได้ร้างพื้นที่บริเวณทางฝั่งตะวันออก โดยผ่านลำน้ำท่าว่า-ท่าจีน และลำน้ำทวน เริ่มเจริญรุ่งเรืองขึ้นแทนที่

7) 800 ปีมาแล้ว เมืองสุพรรณบุรีกลายเป็นเมืองสำคัญของกลุ่มวัฒนธรรมนี้แทนเมืองอุ ทอง

มีสันนิษฐานดั้งเดิมของนักโบราณคดีที่เชื่อว่า รัฐในวัฒนธรรมทวารวดีอย่าง อุทอง นั้น เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเล ดูจะเป็นเรื่องที่ทบทวนใหม่ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานจากงานวิจัยทาง ธรณีวิทยา และละอองเรณูวิทยา ในระยะหลัง ที่ชี้ให้เห็นไปในทิศทางที่แตกต่างออกไป รัฐใน วัฒนธรรมทวารวดียังคงมีลักษณะเป็นเมืองท่าอยู่ แต่ไม่ใช่เมืองท่าชายฝั่งทะเล เพราะมีลักษณะการ วางตัวของเมืองที่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน รัฐในวัฒนธรรมทวารวดีเชื่อมต่อกับทะเลด้วยแม่น้ำสายต่าง ๆ ในกรณีของ อุทอง คือแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง ทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ตามลำดับ ลักษณะอย่างนี้ไม่ต่างไปจากกรุงศรีอยุธยา ในยุคหลัง ที่เชื่อมต่อกับทะเลโดยผ่านแม่น้ำ เจ้าพระยา

ข้อมูลที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชายฝั่งทะเลในช่วงของวัฒนธรรมทวารวดีคือ มีการ ค้นพบ ชากเรือจม ที่บรรจุสินค้าในช่วงเวลาดังกล่าว อยู่สองลำในเขต จ.สมุทรสาคร คือที่แหล่ง โบราณคดีบ้านขอมต.โคกขาม อ.เมือง (พยุ่ง วงษ์น้อย, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) และอีกแห่งคือที่ วัดวิ สุทธิวรารวาส หรือวัดกลางคลอง ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมืองเฉพาะข้อมูลของเรือที่วัดกลางคลองนั้น

บริเวณที่พบเรือจมเป็นที่ลุ่มตอใกล้ปากอ่าวไทย ซึ่งเกิดจากตะกอนดินที่ไหลลงมาทับถมกันต่อเนื่อง จนกลายเป็นทะเลโคลนตมมาเป็นแผ่นดิน เมื่อราว 1,000 ปีมาแล้ว และมีทางน้ำคดเคี้ยวไหลเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายมาแต่โบราณ จนถึงสมัยอยุธยาซึ่งมีหลักฐานของการขุดคลองโคกขาม ที่เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับท่าจีน

การพบหลักฐานของเรือจมที่วัดกลางคลอง นอกจากเป็นแหล่งเรือจมที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดที่พบในประเทศไทยปัจจุบันแล้ว ยังยืนยันถึงการใช้น้ำเหล่านี้มาขับพื้นปีจนกระทั่งถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2556: 40)

อภิปรายผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่เมืองอุทงและประเทศไทย เชื่อได้ว่า พระพุทธศาสนาเผยแผ่ได้เข้าสู่เมืองอุทง ประเทศไทยมี 2 ระยะคือ ระยะแรก ครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งสมณทูตมีพระโสณะกับพระอุตระเถระ พร้อมด้วยภิกษุบริวาร เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในพุทธศตวรรษที่ 3 และเจริญแพร่หลายต่อมา (ในเรื่องนี้ อาจเปรียบเทียบกับประเทศศรีลังกาที่มีการระบวษา มีการส่งพระมหินทเถระ และพระสังฆมิตตาเถรีพร้อมๆ กับการส่งพระโสณะกับพระอุตระมายังดินแดนไทยสมัยก่อนทวารวดีด้วยก็ได้ ซึ่งทางศรีลังกา มีตำนานเกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าว สมบูรณ์กว่าไทย ทั้งนี้เพราะศรีลังกาเคยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาใหญ่แห่งหนึ่ง ต่อจากประเทศอินเดีย) ระยะที่ 2 พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ ดินแดนทวารวดี(อุทง)ราวพุทธศตวรรษที่ 8-10 ตรงบริเวณจากหลักฐานโบราณคดีที่น่าเชื่อถือได้ คือ (1)ประติมากรรมปูนปั้นรูปพระภิกษุ 3 องค์ถือปิ่นทาบต ศิลปะแบบอมราวดี (2) จารึกคาถา เย ธมมา 2 หลักพบที่ไทรบุรี อยุธยาพุทธศตวรรษที่ 8-11 และ (3) จารึกคาถา เย ธมมา บนหัวแหวนพบที่เวียงจันทน์เป็นพระพุทธศาสนาเถรวาท

สรุปว่าจากการศึกษาดังกล่าวจึงพบว่า พระพุทธศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่สู่ดินแดนไทยสมัยทวารวดี(อุทง)จะต้องเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากหลักฐานจารึกต่าง ๆ เช่น **หลักฐานหลักธรรม**เท่าที่มีการรวบรวมจารึกโบราณพบที่เมืองอุทง ที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 และได้มีการอ่านแปลเผยแพร่แล้วนั้นมีจารึกที่เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนามีสองสำนวน คือ **จารึกสำนวนแรก** จารึกคาถาเย ธมมาฯ จารึกด้วยอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี พบหลายชั้น เช่นจารึกบนพระพิมพ์ดินเผา ที่ด้านที่หน้าเป็นภาพเรื่องปาฏิหาริย์ที่เมืองสาวัตถีส่วนด้านหลังจารึกคาถา เย ธมมาฯ จารึกบนแผ่นดินเผา บางชั้นเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทง ความเต็มของคาถานี้ คือเย ธมมา เหตุปภวา เยสํ หตํ ตถาคโต อาหเตสจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมโณพบที่บนแผ่นดินอิฐที่พระปฐมเจดีย์ว่า “แปลออกได้ความว่า เป็นพระปฏิจจนูปาทาย่ออย่างหนึ่ง เป็นพระอรียสัจสี่ย่อไว้ อย่างหนึ่ง ควรที่ท่านทั้งหลายจะเล่าจะเรียนให้จำไว้ จะได้สวตมนต์ภาวนาจะมีอานิสงส์คุณในปัจจุบัน

และในอนาคต” **จาริกสำนวนที่สอง** จาริก เขมาเขมสรณที่ปีกคาถา จากพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เรื่องปุโรหิตอัคคิทัต สรุปลความ คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ เมื่อได้พบสรณะพระรัตนตรัยแล้ว จะเห็นอริยสัจ ซึ่งเป็นที่พึ่งอันแท้จริง สามารถช่วยให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ ส่วนภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ใหญ่ อารามคักคิสิทธิ สิ่งเหล่านั้น ไม่ใช่ที่พึ่งอันแท้จริง

นอกจากนี้ หลักธรรมสำคัญระดับหัวใจพระพุทธศาสนาทั้งคาถา เย ธมมา อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท ความเชื่อเรื่องพระอสีติมหาสาวก ความเชื่อเรื่องพระศรีอาริยมุตไตรยเป็นต้น ล้วนเป็นหลักธรรมและหลักความเชื่อสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงเชื่อว่า พระพุทธศาสนาสมัยทวารวดี(อุทอง) จะต้องเป็น นิกายเถรวาทมากกว่านิกายอื่นแน่นอน

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าเกี่ยวกับกำเนิดการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่สู่เมืองอุทอง ตลอดถึงร่องรอยและอิทธิพลด้านต่าง ๆ ที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา ที่อำนาจอัยประโยชน์ต่อการศึกษาระวัติศาสตร์เมืองอุทอง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

ได้องค์ความรู้จากการศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่สัมพันธ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่เมืองอุทอง ลายเส้นจากดินเผารูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวรทำท่าบิณฑบาต เป็นหลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่า มีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอุทอง อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิพระบาทหลวมๆ บนขนาด ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดี ตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9-11 พบที่เมืองอุทองพระพุทธรูปิตาพระพุทธรเจ้าสมณโคดม มีจารึกอักษรปัลลวะระบุพระนามไว้ด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” ยังมี ธรรมจักรและกวางหมอบ กล่าวได้ว่า เป็นตัวแทนของอารยธรรม เพราะธรรมจักรเป็นเครื่องหมาย การประกาศพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์การแสดงปฐมเทศนา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรมศิลปากรขุดค้นพบที่ สลุปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอุทอง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่า เมืองหลวงของรัฐทวารวดีน่าจะอยู่ที่เมืองอุทองเป็นศูนย์กลางของรัฐทวารวดี เพราะได้พบเหรียญเงินมีจารึกว่า “ลาวปุระ” ที่อุทอง (Boeles, J.J., 1967) และข้อมูลแหล่งค้นพบในเบื้องต้น โดยสันนิษฐานว่า เมืองอุทองเป็นศูนย์กลางด้านตะวันตก หรือเป็นศูนย์กลางในฐานะเมืองหลวงของรัฐทวารวดี โดยศึกษาจากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ประกอบกับหลักฐานโบราณวัตถุสถานและหลักฐานเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งจดหมายเหตุของจีนตลอดจน จารึกที่พบในบริเวณเมืองด้วยดังได้พบหลักฐานด้านศิลปกรรมเนื่องในพุทธศาสนาจำนวนมาก

เมืองอุทองนั้นยังได้พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับอินเดียตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 3-5) (ชิน อยู่ดี, 2509: 43-50)และเมืองอุทองนี้เองที่พ่อค้าชาวพุทธจาก

ลุ่มแม่น้ำกฤษณา ได้เดินทางเข้ามาติดต่อก้าขายและตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยอินโด-โรมัน และได้นำเอา พุทธศาสนาจากศูนย์กลางพุทธศาสนาในอินเดียใต้ที่อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ศาควาหนะ และสืบทอดด้วยราชวงศ์อิกษวากู (พุทธศตวรรษที่ 8-10) ซึ่งมีศูนย์กลางงานศิลปกรรมเนื่องในศาสนา อยู่ที่เมืองอมราวดีและเมืองนาคารชุนโกณฑะ เข้ามาเผยแพร่ให้ชุมชนโบราณที่เมืองอู่ทอง ดังได้พบ ประติมากรรมดินเผา รูป ลายเส้นจากดินเผา รูปภิกษุสาวก 3 รูป ครองจีวรทำท่าบิณฑบาตรและเป็น หลักฐานเก่าสุดที่แสดงว่า มีพระสงฆ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ พบที่เมืองอู่ทอง อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี ขึ้นส่วนปูนปั้นรูปพระพุทธรูปขัดสมาธิพระบาทหลวมๆ บนขนาด ศิลปกรรมอินเดียแบบอมราวดี ตอนปลายอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 - 11 พบที่เมืองอู่ทอง พระพุทธรูปิตาพระพุทธรเจ้าสมณโคดม มี จารึกอักษรปัลลวะระบุนามไว้ด้านล่างของฐานว่า “ศุทโธทน” อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 กรม ศิลปากรขุดค้นพบที่สถูปเจดีย์หมายเลข 11 เมืองอู่ทอง เป็นต้น

ดังนั้นเมืองอู่ทองจึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของรัฐทวารวดีขณะนั้นย่อมได้บวิเคราะห์ ของนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเมืองอู่ทองที่ขาดหายไปเพื่อ จะได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผล วิจัยไปปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประเด็นประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัย ทวารวดี(อู่ทอง) อิทธิพลของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองอู่ทอง และร่องรอยทาง พระพุทธศาสนาในเมืองอู่ทองจากหลักฐานทางศิลปกรรม ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้ แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อู่ทอง) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 มีอิทธิพลต่อความต่อจิตใจของ ประชาชนที่นับถืออย่างมั่นคง ก่อให้เกิดการสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมอันดีงาม มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะปะเป็นของตนเองในชื่อ “ศิลปะทวารวดี” ร่องรอยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความ เจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาว พุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานด้าน โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์ควรมีการศึกษาค้นคว้าหลักฐานหรือร่องรอยทางประวัติศาสตร์เพื่อจัดทำ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เพิ่มเติมมี โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาเชิงลึกในมิติต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาได้ แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนทวารวดี (อู่ทอง) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่

แพร่หลายไปสู่เมืองอุทงและอื่นๆ ได้ทั้งร่องรอยไว้ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม เช่น ซาก
สถูป ธรรมจักรศิลา พระเจดีย์ พระพิมพ์ พระพุทธรูป ตลอดจนหลักฐานจารึกเกี่ยวกับหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา ซึ่งให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ศรัทธา ปัญญา ตลอดจนความ
เข้าใจในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดทำ
ฐานข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ อิทธิพล ละร่องรอยทางพระพุทธศาสนาสมัยอุทง โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนท้องถิ่น และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ เพื่อให้คนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้
จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ในท้องถิ่น และสร้าง
เครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือของคนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป หากจะมีการวิจัยในครั้งต่อไปผู้วิจัยมี
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ คือ ควรศึกษาประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในสมัยอุ
ทงในเชิงลึกว่ามีประวัติ พัฒนาการและมีอิทธิพลต่ออาณาจักรโบราณต่าง ๆ อย่างไร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2531). **แหล่งโบราณคดีประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
ไทย.
- ชิน อยู่ดี. (2509). **เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ที่เมืองอุทง**. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอุทง. กรม
ศิลปากร.
- ทักษิณ อินทโยธา. (2534). **ใครคือเจ้าถิ่นลุ่มน้ำเจ้าพระยาและตามชวานทองเมื่อ 2,000-3,000ป
ก่อน**. กรุงเทพฯ: ดานสุทธาการพิมพ์.
- ผาสุข อินทรารุช. (2542). **ทวารวดี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- _____. (2548). **สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ – จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัท
พิมพ์สวยจำกัด.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2542). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การ
ศาสนา.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร,ดร. (2543). **“ครูกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย” คู่มือการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์: จะเรียนจะสอนกันอย่างไร**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- ศักดิ์ชัย สายสิงห, ผศ.ดร. (2547). ศิลปะทวารวดีวิธนธรรมพุทธศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดานสุทธาการพิมพ์.
- สิริวิธน คำวันสา. (2542). ประวัติพระพุทศศาสนาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสสินทวงศการพิมพ์ จำกัด.
- สุจิตต วงษเทศ. (2549). กรุงสุโขทัยมาจากไหน. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- _____. (2549). สุวรรณภูมิ दनกระแสประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2515). ภูมิประวัติพระพุทศศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาการ.
- _____. (2515). ภูมิประวัติพระพุทศศาสนา. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- หลวงบริบาลบริภันช. (2503). เรื่องโบราณคดี. กรุงเทพฯ: รุงเรื่องรัตน.
- ชิน อยู่ดี. (2509). “เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ทีเมืองอู่ทอง”. โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง กรมศิลปากร.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2515). ภูมิประวัติพระพุทศศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาการ.
- _____. (2515). ภูมิประวัติพระพุทศศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- Boeles, J.J. (1967). “A note on the ancient city called Lavapura”. *Journal of the Siam Society*. Vol. LV, Part I (January 1967).
- _____. (1977). “Travaux de la Mission Archeologique Francaise en Thaillande”
- Indrawoath Phasook, (2008). *Dbara vati Dharmacakra*. Bangkok : Saksopa Press.